CSM – 45/16

Indian Language & Literature in Sanskrit

Paper – II

Time : 3 hours

Full Marks : 300

The figures in the right-hand margin indicate marks.

The questions must be answered in Sanskrit using Devanagari Script.

*Candidates should attempt Q. No. 1 from Section – A and Q. No. 5 from Section – B which are compulsory and any **three** of the remaining questions, selecting at least **one** from each Section.*

SECTION – A

Techofworld.In

1. अधस्तनेषु किमपि त्रयं प्रतिपादयत : 20×3 = 60

(क) कठोपनिषद् यजुर्वेदस्य कस्याः शाखायाः अन्तर्गता ? अस्यां कति वल्ल्यः सन्ति ? अत्र का आख्यायिका प्रतिपादिता ? तात्पर्येणं विश्लेषयत ।

(ख) संस्कृतगद्यकाव्यस्य परिचयमेकं प्रदाय तत्र बाणभट्टस्य स्थानं निरूपयत ।

(ग) संस्कृतमहाकाव्यपरम्परायां श्रीहर्षस्य स्थानं विवृणुत ।

(घ) विशाखदत्तं तदीयकृतिश्चावलम्ब्य कश्चन निबन्धो विरच्यताम् ।

2. "कालिदासस्य सर्वस्वमभिज्ञानशकुन्तलम्" — विचारयत । 60

3. रामायणे कति काण्डा: सन्ति ? सुन्दरकाण्डस्य विषय: समुपस्थापनीय: । 60

4. भट्टनारायणविरचितस्य वेणीसंहारनाटकस्योत्सं नाट्यकारकृतं परिवर्त्तनञ्च सरलसंस्कृतेन विश्लेषयत । 60

SECTION – B

Techofworld.In

5. A, B, C, D इति उपवर्गे केषाञ्चित् त्रयाणां व्याख्या करणीया : 20×3 = 60

[A] (i) वागर्थाविव संपृक्तौ वागर्थप्रतिपत्तये ।
जगत: पितरौ वन्दे पार्वतीपरमेश्वरौ ॥

(ii) स किं सखा साधु न शास्ति योऽधिपं हितान्न य:
संश्रृणुते स किं प्रभु: ।
सदानुकूलेषु किं कुर्वते रतिं नृपेष्वमात्येषु च
सर्वसम्पद: ॥

[B] (i) न जायते म्रियते वा कदाचित नायं भूत्वा भविता वा न
भूय: ।
अजो नित्य: शाश्वतोऽयं पुराणो न हन्यते हन्यमाने
शरीरे ॥

Techofworld.In

(ii) पीडितां दुःखसन्तप्तां परिक्षीणां तपस्विनीम् ।
ग्रहेणाङ्गारकेनेव पीडितामिव रोहिणीम् ॥

[C] (i) धूमज्योतिसलिलमरुतां सन्निपातः क्व मेघः ।
सन्देशार्थाः क्व पटुकरणैः प्राणिभिः प्रापणीयाः ।
इत्यौसुक्यादपरिगणयन् गुह्यकस्तं ययाचे
कामार्ता हि प्रणयकृपणाश्चेतनाचेतनेषु ॥

(ii) हिरण्मयेन पात्रेण सत्यस्यापिहितं मुखम् ।
तत् त्वं पूषन्नपावृणु सत्यधर्माय दृष्टये ॥

[D] (i) शुश्रूषस्व गुरुन् कुरु प्रियसखीवृत्तिं सपत्नीजने
भर्तुर्विप्रकृतापि रोषणतया मा स्म प्रतीपं गमः ।
भूयिष्ठं तव दक्षिणा परिजने, भोगेष्वनुत्सेकिनी
यान्तयेवं गृहिणीपदं युवतयो वामाः कुलस्याधयः ॥

(ii) प्रच्छाद्य राजमहिषीं नृपतेर्हितार्थं
कामं मया कृतमिदं हितमित्यवेक्ष्य ।
सिद्धोऽपि नाम मम कर्मणि पार्थिवोऽसौ
किं वक्ष्यतीति हृदयं परिशङ्कितं मे ॥

6. कुमारसम्भवकाव्यग्रन्थात् महाकविकालिदासस्य दार्शनिकत्वं देवभाषया प्रकटय । 60

7. (क) ब्रह्मचारिणो धर्मो विवेचनीयः । 30

(ख) निम्नलिखितश्लोकयोः व्याख्या कार्या : 30

(i) ततः प्रकीर्णोज्ज्वलपुष्पजालं विषक्तमाल्यं प्रचलत्पताकम् ।
मार्गं प्रपेदे सदृशानुयात्रश्चन्द्रः सनक्षत्र इवान्तरीक्षम् ॥

(ii) ततो नृपस्तस्य निशम्य भावं पुत्राभिधानस्य मनोरथस्य ।
स्नेहस्य लक्ष्या वयसश्च योग्यामाज्ञापयामास विहारयात्राम् ॥

8. अधोलिखितेषु एकः प्रश्नः साधनीयः 60

(क) तर्कसंग्रहानुसारेण द्रव्यलक्षणं निरूपणीयम् ।

(ख) किं नामाधिकारी-लक्षणम् ? वेदान्तसारोक्तदिशा लक्षणपदानि व्याख्यात ।

(ग) "यद् वै मनुखदत् तत् भेषजम्" — विश्लेषयत ।

Techofworld.In